

HIV: DETECCIÓ DE COMPORTAMENTS DE RISC A L'ATENCIÓ PRIMÀRIA (I)

L'atenció primària de salut (APS) és el marc idoni per al desenvolupament d'activitats de promoció de la salut i la prevenció de malalties, a causa de la seva accessibilitat i la seva ubicació prop del ciutadà. Els professionals d'APS es troben en una situació favorable per donar informació, consell i educació sanitària a la població, i per fer l'abordatge d'aquelles conductes relacionades amb la transmissió de la infecció

pel virus de la immunodeficiència humana (HIV).

Atès que, malgrat els avenços terapèutics, no hi ha cap tractament

curatiu per a la sida, la prevenció segueix sent fonamental per frenar l'ex-

pansió de l'epidèmia. Per això, cal

detectar les persones amb risc d'infectar-se, per ajudar-les a incorporar canvis en les conductes de risc que els evitin el contagi de l'HIV i de les altres malalties de transmissió sexual. Els professionals d'APS haurien de preguntar a tots els usuaris, i en especial als joves, als adolescents i a les dones en edat fèrtil, sobre hàbits sexuals i ús de drogues per via parenteral (UDVP), en les seves activitats preventives habituals.

Sovint, la sida provoca en la població sentiments de rebuig, por i marginalitat, fonamentalment perquè les principals vies de contagi de l'HIV tenen relació amb el manteniment de relacions sexuals mal acceptades per la societat, com són: el sexe entre homes i l'existència de parelles sexuals múltiples, o amb l'ús de drogues per via parenteral (UDVP). Tot i que el professional sanitari també es pot veure condicionat per aquest tipus d'idees prefixades, la

seva actitud i comportament han de ser els adequats per crear un ambient de confiança que afavoreixi una relació correcta amb l'usuari.

Altres factors que poden dificultar la detecció de conductes de risc a l'APS són: l'existència d'una gran càrrega assistencial i de poc temps disponible per atendre el pacient, el temor que aquest es

pugui sentir incòmode si se li fan preguntes

sobre conductes tan íntimes i la falta d'habilitats, per part del profes-

sional, per abordar aquests temes. Malgrat tot, la realit-

zació d'unes poques preguntes bàsiques per a la

detecció de conductes de risc sempre és factible en la con-

sulta habitual.

En una visita posterior, quan es disposi de més temps i d'un ambient més adequat (visita concertada), es pot tractar amb més profunditat el canvi de conductes de risc.

Prevenició de l'HIV per via sexual

Hem de tenir en compte que les pràctiques sexuals entre persones no infectades, amb relació tancada (mútuament fidel), no tenen cap risc. Qualsevol persona sexualment activa que no es trobi en aquesta situació pot infectar-se si manté relacions sexuals no protegides.

Situacions bàsiques per a la detecció de conductes de risc

Cal abordar el tema com a part de la història clínica i ser especialment respectuosos amb el malalt. Es poden utilitzar frases com: "hauria de fer-li algunes preguntes personals, que faig a tots els usuaris,

COMUNICAT 19
NOVEMBRE 1998

Travessera de
les Corts 131-159,
Pavelló Ave Maria,
08028 Barcelona

Servei telefònic gratuït
d'atenció al públic:

900 21 22 22

“Manté o ha mantingut relacions sexuals?”
“Utilitza preservatiu en les relacions sexuals?”

i que poden ser importants per a la seva salut”, “hauria de fer-li preguntes sobre la salut en general”, per introduir la qüestió. Hi ha situacions que poden facilitar l’anamnesi, com són: les malalties de transmissió sexual, les infeccions d’orina de repetició, les consultes ginecològiques, la intenció de maternitat,

la sospita clínica d’infecció per l’HIV i la demanda del test de detecció d’anticossos anti-HIV per part de l’usuari.

A la taula es mostra les preguntes bàsiques per a la detecció de conductes de risc:

1. MANTÉ O HA MANTINGUT RELACIONS SEXUALS?:

Això es pot preguntar directament així, però moltes vegades és millor relacionar-ho amb el fet que tingui parella.

Si la resposta és NO, se li demanarà si li preocupa o ha sentit parlar de la sida i se li oferirà la possibilitat de parlar més endavant sobre la prevenció del contagi de l’HIV. És important deixar la porta oberta perquè l’usuari pugui fer-nos consultes quan ho necessiti.

Si la resposta és SÍ, es continuarà d’acord amb l’algorítme.

2. UTILITZA PRESERVATIU EN LES RELACIONS SEXUALS?:

Si la resposta és SÍ, se’n reforçarà la conducta. És bàsic saber si utilitza habitualment el preservatiu per poder esbrinar, en cas contrari, quines són les dificultats que l’impedeixen usar-lo i poder-lo ajudar a modificar aquest comportament¹.

Si la resposta és NO, cal conèixer el motiu de la no utilització del preservatiu. Algunes de les causes més freqüents d’aquest fet són:

2.1 La utilització d’altres mètodes anticonceptius.

Llavors, se li explicarà que els altres mètodes serveixen per evitar l’embaràs, però no protegeixen de la infecció per l’HIV i les altres malalties de transmissió sexual.

2.2 La dona té intenció d’embaràs. Se li recomanarà la detecció prèvia d’anticossos anti-HIV², perquè, en cas que sigui seropositiva, hi ha risc de transmissió del virus al seu fill.

2.3 No es té percepció del risc. Pot ser per diverses causes, les més freqüents son:

A. Té parella estable. Durant molt temps, una persona infectada per l’HIV pot ser asimptomàtica i, per tant, l’única forma d’estar segur que la parella no està infectada és fer la prova de la detecció d’anticossos. Si es tenen relacions fora de la parella, aquestes han de ser amb preservatiu.

B. No té parella estable, però per l’aspecte de les seves parelles pensa que no corre cap risc. Cal explicar-li que, durant molts anys, els infectats no tenen cap característica que els identifiqui i, en canvi, poden transmetre la infecció per l’HIV.

C. Pensa que la o les seves parelles sexuals no pertanyen a cap dels incorrectament anomenats grups de risc (UDVP, homosexual...). En la transmissió de l’HIV no es pot parlar de grups de risc, perquè tothom que tingui relacions sexuals de penetració sense usar preservatiu corre el risc d’infectar-se per l’HIV, si el seu company/la seva companya sexual està infectat/da pel virus.

2.4 La seva parella o ell/a no vol usar preservatiu. És important saber el motiu pel qual la persona o la seva parella no vol utilitzar-lo. Les raons principals són:

A. El preservatiu interfereix la relació sexual (en dismunex el plaer, hi trenca el ritme...). Cal explicar que hi ha preservatius de materials molt fins, especials per augmentar la sensibilitat i que la col·locació pot ser part del joc sexual.

B. Hi ha dificultats per negociar l’ús del preservatiu amb la seva parella (per por al què pugui pensar-hi, si li demana que es posi un preservatiu). En aquest cas, se li poden oferir respostes dirigides a reforçar el concepte de relacions sexuals protegides, com a sinònim d’autocura i de respecte a la salut dels dos membres de la parella, i encoratjar-lo a tenir comportaments més responsables en l’àmbit sexual.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Departament de Sanitat i Seguretat Social (1995). Generalitat de Catalunya. Manual d’educació sanitària per a la prevenció de la infecció pel VIH. Barcelona.
 2. Departament de Sanitat i Seguretat Social (1994). Generalitat de Catalunya. Guia sobre la infecció pel VIH i la SIDA per a professionals d’atenció primària. Barcelona

Manté o ha mantingut relacions sexuals?			
no		Ofertir la possibilitat de fer consultes	
sí	Utilitza preservatiu?	no	Esbrinar-ne les causes: 1. ús d’altres mètodes anticonceptius 2. intenció d’embaràs 3. no percepció de risc 4. ell/a o la seva parella no vol usar-lo
		sí, cada vegada	Reforçar-ne l’ús
		sí, de vegades	Analitzar les dificultats que té per fer-ho servir més sovint

c. Hi ha una manca d'habilitats per l'ús correcte del preservatiu. Cal explicar-li, si es disposa de temps, com s'utilitza o, almenys, oferir-li fullets que mostrin el seu ús'.
Quan es conegui l'hàbit sexual i s'hagin detectat els comportaments de risc i els condicionants origi-

naris d'aquestes pràctiques, es procedirà a la fase següent: la incorporació de modificacions dels comportaments de risc. Aquesta tasca, gens fàcil per al professional sanitari i que requereix molta sensibilitat i respecte, serà el tema del proper número de l'Info sida.

VIGILÀNCIA EPIDEMIOLÒGICA DE LA SIDA A CATALUNYA: (SITUACIÓ FINS AL 30 DE JUNY DE 1998)

Des d'octubre de 1981, s'han declarat a Catalunya 11.556 casos de sida de residents en aquesta comunitat, dels quals 7.293 han mort. El 82% dels malalts són homes i la mitjana d'edat en el moment del diagnòstic és de 36 anys, en els homes, i de 32, en les dones.

Per al conjunt del període, el grup de transmissió més nombrós és el d'usuaris de drogues per via

parenteral (el 57% dels homes i el 61% de les dones), seguit del grup d'homosexuals o bisexuals en els homes (24%) i del grup de transmissió heterosexual en les dones (30%); els casos pediàtrics han representat el 1,6% del total. En els dos últims anys (entre juliol de 1996 i juny de 1998) el grup heterosexual s'ha convertit en el segon grup principal de transmissió també per als homes (vegeu la Taula).

Grup de transmissió	Homes	(%)	Dones	(%)	Total	(%)
UDVP ¹ heterossexuals	696	54,5	181	56,0	877	54,8
UDVP ¹ homosexuals o bisexuals	13	1,0	0	0,0	13	0,8
Homosexuals i bisexuals	233	18,2	0	0,0	233	14,6
Heterossexuals	245	19,2	112	34,9	357	22,3
Posttransfusional	0	0,0	1	0,3	1	0,1
Productes sanguinis	4	0,3	0	0,0	4	0,3
Fills de mares amb risc	4	0,3	12	3,7	16	1,0
Altres ²	4	0,3	1	0,3	5	0,3
No qualificat	79	6,2	14	4,4	93	5,8
Total	1278	100,0	321	100,0	1599	100,0

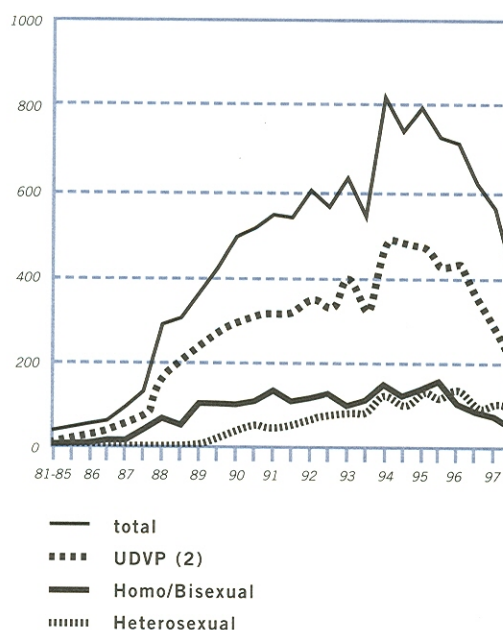
1: Usuaris de drogues per via parenteral 2: trasplantament, plasmafèresi.

Tal com es mostra a la Figura, el nombre de casos ha disminuït de forma progressiva durant els dos últims anys. El 1997 es van declarar 945 casos, xifra que representa una disminució del 34% respecte a l'any anterior. Aquest descens s'ha produït principalment en els grups UDVP i homosexual/bisexual, i s'observa una estabilització del grup heterosexual.

Des de 1994, any en què es va modificar la definició de cas de sida², les malalties indicatives més diagnosticades han estat la tuberculosi pulmonar (17,7%), la pneumònia per *P. carinii* (17,5%), la tuberculosi extrapulmonar (14,6%) i la candidiasi esofàgica (9,3%).

Durant els dos últims anys s'ha observat una disminució del nombre de casos de sida, probablement com a conseqüència de l'efecte dels nous tractaments antiretrovirals. Per les dades analitzades en aquest informe, no es pot saber si el nombre de persones que recentment s'han infectat per l'HIV també disminueix. El grup de transmissió UDVP continua sent numèricament el més important, seguit del grup heterosexual.

Casos de sida residents a Catalunya
(principals grups de transmissió)
per semestre, corregits per retard
de notificació (1)
(octubre 1981-desembre 1997)

REFERÈNCIES

BIBLIOGRÀFIQUES

1. Departament de Sanitat i Seguretat Social. BEC 1998; XIX(a)
2. Departament de Sanitat i Seguretat Social. BEC 1994; XV(2): 29-34

Sida Studi

Adreça: Sant Pere més alt, 17 bxs.

Telèfon: 93 268 14 84

Fax: 93 268 23 18

Correu electrònic: sidastud@lix.intercom.es

Objectius: recollir i difondre la informació sobre diversos aspectes de l'HIV/sida, i col·laborar en la seva prevenció, en l'educació per a la salut i en l'atenció de les persones afectades.

Recursos que ofereix:

- Centre de documentació: tota mena de documents científics, de divulgació, literatura grisa, reculls de premsa i material educatiu (vídeos, pósters, diapositives...) sobre aspectes mèdics, psicosocials, ètics i legals relacionats amb l'HIV/sida. A més de l'atenció directa al públic, es poden fer consultes per telèfon, correu, e-mail o fax, i el material educatiu es pot deixar en préstec amb un dipòsit assequible. Tots els serveis són gratuïts.

- Pàgina web de Sida Studi (<http://www.intercom.es/sidastud/>): L'accés és lliure i dona la informació que es recull a la Taula de Webs sobre el Sida

- Programes de prevenció: creació de tallers de sexualitat i prevenció de la sida per a joves (escolaritzats o no), educadors, pares i adults, joves amb disminucions físiques, psíquiques i/o sensorials, i població reclusa i/o amb problemes de drogodependències.

Agenda

- II CONGRESO NACIONAL DE SANIDAD PENITENCIARIA 5-7 de novembre de 1998. Lloc: Hotel Princesa Sofía Intercontinental. Tractarà sobre: drogodependències, MTS i HIV/sida, hepatitis i programes vacunals, tuberculosi i educació sanitària, organització i gestió i salut mental.

Informació i inscripció: Mizar Travel. C/Josep Irla i Bosch, 5, entl 1a. 08034 Barcelona. Tel.: 93 280 11 88. Fax: 93 205 57 99. E-mail: mizar@chi.es

- ASPECTES CLINICOEPIDEMIOLOGIQUES EN LA PREVENCIÓ I ASSISTÈNCIA A LES PERSONES INFECTADES PEL VIH I MALALTS DE SIDA. 9 al 13 de novembre. Lloc: Institut d'Estudis de la Salut. Horari: De 9.00 a 14.00 h. Finalitat del curs: Adquirir els coneixements, tècniques i habilitats necessàries per a la prevenció i l'atenció sanitària a les persones infectades per l'HIV i malalts de sida. Perfil d'entrada: Professionals sanitaris (fins a un màxim de 30 participants). Preu: 20.000 ptes. Informació i inscripció: IES. Balms, 132-136. 08008 Barcelona. Tel.: 93 542 18 70

- 2A JORNADA SOBRE TRATAMIENTO ANTITROVIRAL EN PEDIATRÍA Dissabte 21 de novembre de 1998.

Lloc: Col·legi de Metges de Barcelona. Organitzat per: FLUSIP (Fundación Lucía Sida Pediátrico). Tractarà sobre: Tractament antiretroviral, profilaxi de la transmissió vertical i aspectes psicosocials de la infecció per l'HIV en pediatria. Preu: 15.000 pts. Informació i inscripció: COMB. Passeig de la Bonanova, 47. 08017 Barcelona. Tel: 93 417 44 63 / 93 418 88 88 ext 305 Fax: 93 418 31 66. E-mail: congres@comb.es

© Generalitat de Catalunya.
Departament de Sanitat
i Seguretat Social
ISSN: en tràmit
DLB: 41.309-98

Direcció:

Jordi Casabona

(Centre d'Estudis Epidemiològics sobre la Sida de Catalunya)

Joan Colom

(Programa de Drogodependència i Sida)

Albert Giménez

(Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida)

Comitè de redacció:

José Luis Martínez

(Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida)

Juanjo Mascort

(Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària)

Laura Mitrani

(Sida Studi)

Martí Vall

(Centre d'Estudis Epidemiològics sobre la Sida de Catalunya)

Adreça per a correspondència:
jimartin@dsss.scs.es

WEBS D'INFORMACIÓ GENERAL SOBRE LA SIDA

Nom de la pàgina WEB	Adreça	Què dona?
VIH i SIDA: (Pàgina el·laborada per Francisco Javier Pardo)	http://www.ctv.es/USERS/fpardo/homegraf.html	Informació general sobre la sida, epidemiologia, clínica, diagnòstic serològic, tractament, prevenció, drets del seropositiu, notícies d'actualitat, adreces
TIMELY TOPICS IN MEDICINE: DISCIPLINA SIDA	http://www.prous.com	Informació general, medicacions, revista mèdica electrònica <i>AIDS Cyber Journal</i> , servei de consulta a experts per correu electrònic i comunicació permanent amb organitzacions governamentals i ONG per mantenir una informació actualitzada sobre la sida
SIDA STUDI	http://www.intercom.es/sidastud/	Informació sobre l'associació, agenda, prevenció, tractaments, premsa. També es poden fer consultes al centre de documentació
MINISTERIO DE SANIDAD Y CONSUMO	http://www.msc.es	Política de prevenció, epidemiologia, <i>Plan de Mobilización Multisectorial 1997-2000</i> , documents del <i>Plan Nacional sobre el Sida</i> , llistat d'ONG